

ETT BEDRÄGLIGT LUGN ÖVER ABORTOPINIONEN?

HENRIK FRIBERG-FERNROS OCH ELINA LINDGREN

I Sverige infördes det som ofta har kommit att kallas fri abort 1974. I praktiken var det dock långt ifrån fri abort. Förändringen bestod snarare i att kvinnorna under den nya lagen kunde välja att göra abort fram till den 12:e graviditetsveckan oavsett skäl; i den tidigare lagen hade det istället krävts att vissa kriterier var uppfyllda för att abort skulle medges. Nuvarande lag är lik den som infördes 1974, men med den skillnaden att perioden av fri abort sedan 1995 gäller till och med den 18:e graviditetsmånaden.

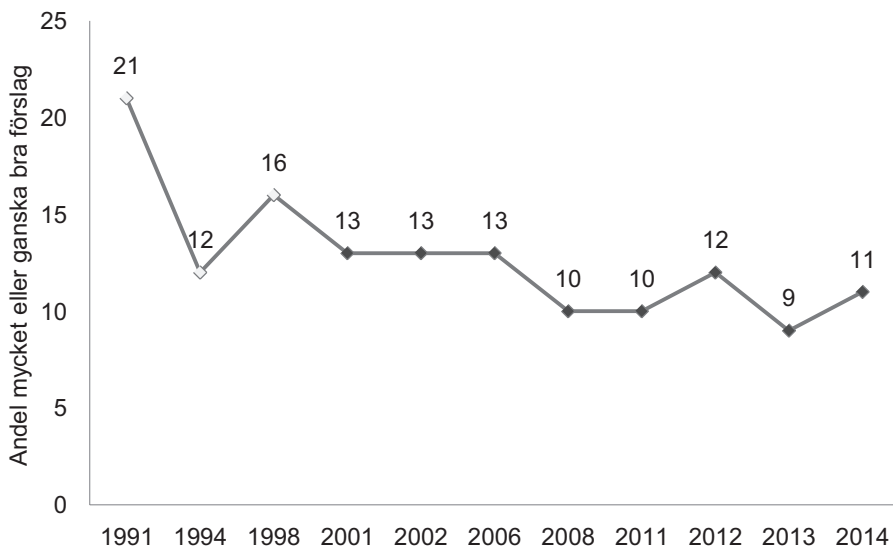
Abortlagen 1974 var långtifrån okontroversiell. Motståndare mot abortlagen fanns i alla riksdagspartierna förutom dåvarande VPK och hela 103 riksdagsledamöter röstade nej. Sedan dess har situationen radikalt förändras. När abortlagen reviderades 1995 var bara kristdemokraterna emot förslaget och sedan dess har också de accepterat nuvarande abortlag. Också den allmänna opinionen tycks ha utvecklats i liknande riktning: enligt valundersökningar 1982 ville närmare en fjärdedel av befolkningen begränsa aborträtten medan det under 2000-talet har legat på lite drygt 10 procent.

Denna typ av till synes stabila och entydiga opinionsmönster kan verka odramatiska och därmed ointressanta ur forskningssynpunkt. Vi tycker dock att det istället är närmast tvärtom: med tanke på den pluralism som för övrigt tycks känneteckna västerländska samhällen med fri åsiktsbildning, så är ju denna typ av homogena åsiktsmönster särskilt intressanta att undersöka lite närmare. Och det är det som vi ämnar göra i detta kapitel.

Svenska folkets inställning i abortfrågan

Den svenska abortopinionen förefaller både vara stabil över tid och entydig: en överväldigande majoritet av svenskarna har i undersökningar sedan lång tid tillbaka varit negativa till begränsningar av aborträtten. I SOM-undersökningarna har en stabil majoritet svarat att de tycker att det skulle vara ett dåligt eller mycket dåligt förslag att införa begränsningar av den fria rätten till abort de gånger frågan ställts i undersökningarna sedan 2001. Om vi därtill beaktar resultat från valundersökningarna längre tillbaka i tiden framstår opinionen som stabil och entydig över tid – möjligen med perioden 1991-1994 som ett undantag då stödet för förslaget minskade med 10 procent (Forsberg, Hedberg 2011). Figur 1 visar abortopinionen under perioden 1991-2014.

Figur 1 Svenska folkets inställning till förslaget att begränsa rätten till fri abort, perioden 1991-2014 (procent)

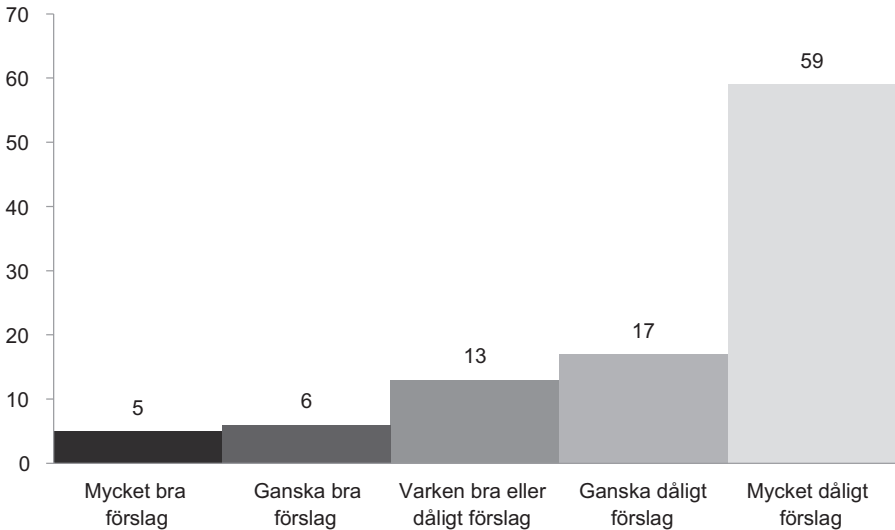

Kommentarer: Frågeformulering i SOM-undersökningarna: *Nedan finns ett antal förslag hämtade från den svenska samhällsdebatten. Vilken är din åsikt om vart och ett av dem? – Begränsa rätten till fri abort.* Frågeformuleringen i Väljarundersökningarna: *Om du använder skalan på det här kortet, vilken är Din åsikt om förslaget att: Begränsa rätten till fri abort.*

Källor: Mätningar 1991-1998: Forsberg, Malin & Per Hedberg (2011). *Väljarnas sakfrågeåsikter 1956-2010.* Valforskningsprogrammets rapportserie 2011:3. Mätningar 2001-2014: de nationella SOM-undersökningarna, 2001-2014.

Också en närmare granskning av resultaten från 2014 års SOM-undersökning – redovisad i figur 2 – ger vid handen att endast en liten minoritet, 11 procent, idag anser att det skulle vara ett mycket bra eller ganska bra förslag att begränsa rätten till fri abort. Hela 76 procent anser att det är ett ganska dåligt eller mycket dåligt förslag. Det faktum att hela 59 procent anser att det är ett *mycket* dåligt förslag visar att motståndet mot förslaget att begränsa aborträtten är starkt.

Figur 2 Svenska folkets inställning till förslaget att begränsa rätten till fri abort, 2014 (procent)

Kommentar: För formulering av abortfrågan, se kommentarer till figur 1. Antal svarande = 1 570.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2014.

Av tabell 1 framgår att det inte är någon större skillnad i stödet för förslaget att begränsa rätten till fri abort mellan män och kvinnor, mellan unga och gamla eller mellan grupper med olika politiska sympatier. De största skillnaderna finns mellan grupper med olika utbildningsnivåer, där lågutbildade stöder förslaget i högre grad än högutbildade samt mellan grupper som närvarar vid gudstjänster i olika hög grad, där de som är frekventa gudstjänstbesökare är mer positiva till förslaget medan de som aldrig besöker gudstjänster är mer negativa. Detta är dock mönster som vi enligt andra tidigare undersökningar har anledning att förvänta oss (Best 2005).

Tabell 1 Svenska folkets inställning till förslaget att begränsa rätten till fri abort, 2014. Fördelat på kön, ålder, utbildning, vänster-höger identifikation, kyrkobesökande (procent)

	Bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Dåligt förslag	Summa procent	Antal svarande	Differens bra, dålig
Samtliga	11	13	76	100	1 570	-65
<i>Kön</i>						
Kvinna	11	13	76	100	866	-65
Man	10	14	76	100	704	-66
<i>Ålder</i>						
16-29	13	17	70	100	219	-57
30-49	7	10	83	100	446	-76
50-64	10	12	78	100	428	-68
65-85	13	16	71	100	477	-58
<i>Utbildningsnivå</i>						
Låg	20	22	58	100	261	-38
Medellåg	10	15	75	100	463	-65
Medelhög	11	10	79	100	354	-68
Hög	5	9	86	100	475	-81
<i>Vänster-höger-identifikation</i>						
Vänster	8	12	80	100	558	-72
Varken till vänster eller höger	15	16	69	100	398	-54
Höger	9	13	78	100	396	-69
<i>Besöker religiösa möten/ gudstjänst</i>						
Aldrig	8	11	81	100	1 084	-73
Sällan	11	19	70	100	375	-59
Ofta	28	15	57	100	78	-29

Kommentar: För formulering av abortfrågan, se kommentarer till figur 1. Svartalternativen har omkodats; "Bra förslag" innefattar svartalternativen "mycket bra förslag" och "ganska bra förslag", och "Dåligt förslag" innefattar svartalternativen "ganska dåligt förslag" och "mycket dåligt förslag".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2014.

Ovanstående beskrivning ger onekligen intrycket att abortopinionen både är stabil och tämligen entydig. Vi menar dock att vi har gjort två upptäckter som utmanar denna beskrivning av den svenska abortopinionen. För det första har vi påträffat samband som indikerar förekomsten av djurrätt som en hittills okänd källa till abortkritik. Och för det andra har vi resultat från ett metodexperiment som starkt indikerar att människors abortmotstånd inte är så entydigt som SOM-undersökningen – och andra survey-undersökningar – ger vid handen.

Etisk vegetarianism – en ny källa till abortkritik?

Fetuses ARE separate living entities. They are not human, but they are living animals. If you poke them with a pin they feel pain, not the mother. If you suck them out with a vacuum, they feel it. It is suffering. It is pain. To ignore this is to put us on the same playing field as those who ignore the suffering of animals (Herzog m. fl. 1997: 409).

Citatet är hämtat från en tidig studie av diskussioner om djurrätt på internet och illustrerar varför det finns anledning att teoretiskt förvänta sig att etisk vegetarianism skulle kunna vara en källa till abortkritik. Tankegången är ganska enkel: vi vill att lika fall skall behandlas lika. Om vi föreställer oss att personer som anser att det finns likheter mellan djur och foster också har åsikten att dessa därför skall behandlas lika, är det rimligt att anta att vissa anhängare av djurs rättigheter kan komma till slutsatsen att även foster bör värnas.

Att vi människor har denna benägenhet att vilja upprätthålla konsekvens mellan olika element i vårt tänkande och i vårt handlande är något som förefaller väl belagt i psykologisk forskning. Redan 1957 lanserade Leon Festinger tankegången att brist på konsekvens – ofta kallad dissonans – genererar obehagskänslor som vi vill undvika genom att t ex förändra uppfattningar, attityder eller beteenden för att uppnå konsekvens (1957). Så kallade dissonanst teorier har alltsedan dess spelat en mycket viktig roll inom socialpsykologin (Petty, m fl. 1997; Petty, Briñol 2010). Applicerat på detta sammanhang skulle man alltså kunna argumentera för en förväntan att en del anhängare till djurrätt också skulle kunna vara mer positiva till att begränsa rätten till fri abort på grund av viljan att vara konsekvent. Tankekedjan skulle i sådana fall vara något liknande: ”om vi har en förpliktelse att undvika att orsaka lidande för icke-mänskliga djur, så bör denna förpliktelse också vara relevant i relation till foster.” Även om man utgår från att foster inte är människor är de, enligt detta sätt att resonera, likvärdiga entiteter som kan känna smärta och som därmed kan åsamkas lidande.¹

Det är emellertid viktigt att poängtera att det finns andra faktorer som skiljer situationer som aktualiserar detta lidande för foster från situationer som aktualiserar detta lidande för djur. Med andra ord: abortsituationen skiljer sig från situationer då vi utsätter djur för lidande. Bland annat så skulle man kunna argumentera för att abortsituationen involverar en allvarligare intressekonflikt på så sätt att kvinnans reproduktiva frihet står på spel om den fria aborten begränsas medan ett stärkande av djurs rättigheter endast skulle begränsa vår valfrihet när det gäller matvanor. Följaktligen skulle man kunna åberopa denna skillnad för att ifrågasätta om de skäl som anförs för att undvika att åsamka djur lidande verkligen är relevanta för skälen att vilja skydda fostret genom att begränsa rätten till fri abort. Även om en sådan diskussion är intressant i sig, är vårt syfte här inte att reda ut normativa resonemang om vilka argument som kan anföras för och emot ett begränsande av aborträtten. Det som är intressant för oss är att de resonemang vi hänvisar till ovan

öppnar för en teoretisk möjlighet att det *skulle* kunna finnas skillnader mellan inställning till begränsningar av aborträtten bland de som vill stärka djurens rättigheter och befolkningen i stort (se t ex Abbbate 2014). Men går det att finna empiriska belägg för att så skulle vara fallet? En särskild analys av djurrättsanhängare, menar vi, skulle därför kunna ge en djupare inblick i opinionen kring förslaget om att begränsa den fria aborten, i Sverige.

Frågan är alltså om djurrätt skulle kunna vara en ny källa till abortkritik. Tidigare har en abortkritisk hållning främst uppfattats som korrelerad till religion (Best 2005) och i takt med en ökad sekularisering så har också abortmotståndet minskat i många länder. När det gäller djurrätt anses kopplingen till religion ofta vara den direkt motsatta: ökad religiositet tenderar att minska benägenheten att vara djurrättsanhängare (Jerolmack 2003). Det vore därför intressant att undersöka om djurrätt å andra sidan skulle kunna underblåsa abortkritik, eftersom en sådan källa till abortkritik i så fall skulle falla utanför det opinionsmönster som vi hittills har sett i abortdebatten.

Vi prövade därför att undersöka om benägenheten att vilja stärka djurs rättigheter korrelerar med benägenheten att begränsa rätten till fri abort. Och det visade sig att det fanns ett visst stöd för denna tankegång.

I modell 1, tabell 2 visas resultaten från en binär logistisk regressionsanalys, där vi har testat huruvida det finns en samvariation mellan personers stöd för förslaget att stärka djurens rätt och stöd för förslaget att begränsa rätten till fri abort. Resultaten visar att det finns en positiv korrelation mellan de två variablerna: benägenheten att stödja förslaget att begränsa rätten till fri abort ökar om en person stöder förslaget att stärka djurs rättigheter (oddskvoten=1.86). Vidare visar resultaten att vi med statistisk säkerhet kan fastställa att det här sambandet inte beror på slumpen, utan på någon form av systematiska skillnader i synen på om aborträtten ska begränsas hos personer som stödjer respektive inte stödjer förslaget om att stärka djurs rättigheter.

Som vi visat i tabell 1 ovan, finns det flera variabler som påverkar inställningen till abortfrågan. Religiös aktivitet, grad av utbildning, vänster-högeridentifikation och ålder är alla variabler som verkar påverka stödet respektive motståndet till förslaget att begränsa rätten till fri abort. Dessa variabler är samtidigt variabler som vi i analyser av SOM-data för 2014 har konstaterat korrelerar med personers inställning till förslaget att stärka djurs rättigheter. I analyser av inställningen till förslaget att stärka djurens rättigheter har vi också kunnat konstatera att yngre tenderar att vilja stärka djurs rättigheter i högre grad än äldre, lågutbildade i högre grad än högutbildade, personer som aldrig eller sällan besöker gudstjänster i högre grad än frekventa kyrkobesökare samt personer som står till vänster politiskt i högre grad än personer som står till höger (se appendix: tabell 3). Endast med kontroll för dessa andra variabler kan vi därför fastställa vad det egentligen är som gör att personer som är positiva till förslaget att stärka djurs rättigheter i högre grad än genomsnittet är positiva till förslaget att begränsa rätten till fri abort.

Tabell 2 Benägenheten att stödja förslaget att begränsa rätten till fri abort, hos personer som är positivt inställda till att stärka djurens rätt, 2014. Kontroll för effekter av kyrkobesökande, vänster-högeridentifikation, utbildning, och ålder. Binär logistisk regression (oddskvot)

	Oddskvot	Standardfel	Frihetsgrader
MODELL 1			1
Djurrätt (1=bra, 0=Inte bra)	1.84**	0.38	1
MODELL 2			6
Djurrätt (1=bra, 0=inte bra)	1.86**	.39	1
Besöker religiösa möten (1=ofta, 0=sällan el. aldrig)	3.61***	1.11	1
V-H identifikation (ref. = varken V el. H)			2
Vänster	.51**	.12	1
Höger	.62*	.14	1
Utbildning (hög=1, låg=0)	.65*	.12	1
Ålder (1=medelåld., 0=ej medelåld.)	.76	.14	1
Antal respondenter	1431		

Kommentar: Signifikansnivåer: (*) <= p0.1, * p<= 0.05, ** p<= 0.01, *** p<= 0.001. Likelihood ratio test för modell 2: $\chi^2(6) = 46.36$, df 6, p .000. Resultatan presenteras i tabellen som "odds-kvot". Oddskvoten tolkas enklast på följande sätt: Om oddskvoten är *större* än 1 innebär det att personer som tycker att det är ett bra förslag att stärka djurens rätt har en *större* benägenhet att också tycka att förslaget att begränsa rätten till fri abort, medan ett värde *mindre* än 1 innebär att personer som tycker att det är ett bra förslag att stärka djurens rätt är *mindre* benägna att tycka att det är ett bra förslag att begränsa rätten till fri abort, jämfört med referenskategorin (i det här fallet personer som inte tycker att det är ett bra förslag att stärka djurs rättigheter). En oddskvot på 1 skulle innebära att det inte finns några skillnader mellan personer som tycker att det är ett bra förslag att stärka djurens rätt, och de som inte tycker det.

För formulering av abortfrågan, se kommentarer till figur 1. I analysen har variabeln som mäter inställning i abortfrågan värde 1=bra förslag (mycket bra förslag; ganska bra förslag). Referenskategorin i analysen är "dåligt förslag" (varken bra eller dåligt förslag; ganska dåligt förslag; mycket dåligt förslag).

Frågan om djurens rättigheter lyder: *Nedan finns ett antal förslag hämtade från den svenska samhällsdebatten. Vilken är din åsikt om vart och ett av dem? – Stärka djurens rätt.* I analysen har variabeln värdet 1=bra förslag (mycket bra förslag; ganska bra förslag), värde 0=dåligt förslag (varken bra eller dåligt förslag; ganska dåligt förslag; mycket dåligt förslag). Frågan om besök av gudstjänst eller andra religiösa möten lyder: *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande? - Besökt gudstjänst eller religiöst möte.* I analysen har variabeln värde 1=ofta (någon gång i månaden, veckan eller flera gånger i veckan), och 0=aldrig eller sällan (ingen gång; någon gång om året, halvåret eller kvartalet). Variabeln vänster-höger identifikation bygger på frågan: *Var placerar du dig på en vänster-höger skala?* Variabeln är dummykodad, med "varken vänster eller höger" som referenskategori. Variabeln utbildning är dummykodad, där värde 1=Hög utbildning (eftergymnasial utb., men ej examen fr. högsk./univ., eller examen fr. högskola/universitet), och 0=Låg utbildning (max grundskola el. motsv., eller max gymnasium, folkhögskola el. motsv.). Variabeln ålder är dummykodad, där värde 1=medelålder (30-45 år), referenskategori 0=ej medelålder (16-29 år, och 50-85 år).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2014.

Modell 2 i tabell 2 visar resultaten från en logistisk regressionsanalys, där sambandet mellan inställningen till förslaget att stärka djurens rättigheter och inställningen till förslaget att begränsa rätten till fri abort testas under kontroll för effekterna av kyrkobesöksfrekvens, vänster-höger placering, utbildning och ålder. Här ser vi att inställningen till stärkandet av djurs rättigheter fortsätter att ha ett statistiskt säkerställt och positivt samband med inställningen till förslaget om att begränsa rätten till fri abort (oddskvoten=1.86).

Analyserna visar vidare att även alla variabler som vi kontrollerar för, förutom ålder, också har en självständig effekt på inställningen till abort. Modell 2 visar att benägenheten att stödja förslaget att begränsa rätten till fri abort minskar om en person står till vänster (oddskvot=0.51) respektive höger (oddskvot=0.62) jämfört med om hen varken placerar sig till vänster eller höger samt om personen är högutbildad jämfört med lågutbildad (oddskvot=0.65). Av alla variabler som vi testat för (inklusive stödet för förslaget att stärka djurs rättigheter) så verkar kyrkofrekvens vara den faktor som samvarierar mest med respondenternas inställning till förslaget om att begränsa rätten till fri abort. Här ökar benägenheten att vara positiv till förslaget om att begränsa rätten till abort om en person besöker gudstjänst eller annat religiöst möte ofta, jämfört med om hen gör det sällan eller aldrig (oddskvot=3.61). På andra plats kommer inställningen till förslaget om att stärka djurs rättigheter.

Varför är det då intressant att notera detta samband mellan att vilja stärka djurs rättigheter och benägenheten att begränsa rätten till fri abort. Även om effekten är signifikant, är alltså en stor majoritet av de svarande som stödjer förslaget att stärka djurens rättigheter, negativa till förslaget att begränsa rätten till fri abort. Hela 76 procent av respondenterna som tycker att det vore bra att stärka djurens rättigheter tycker att förslaget att begränsa rätten till fri abort är dåligt (se appendix: figur 3). Vi menar ändå att resultaten är intressanta. För det första är det intressant att notera att effekterna överhuvudtaget finns, eftersom jordmånen för abortkritik inte är särskilt gynnsam bland anhängarna till att stärka djurs rättigheter med tanke på att de går mindre frekvent i kyrkan (se appendix: tabell 3), vilket är den faktor som vanligtvis korrelerar med en abortliberal inställning (Beste 2005). För det andra är den grupp av befolkningen som är positiva till förslaget att stärka djurs rättigheter stor, 2014 tyckte hela 63 procent att förslaget att stärka djurs rättigheter var ganska eller mycket bra (se appendix: tabell 3). Detta innebär att det finns en stor tillväxtpotential för abortkritik inom denna grupp.

För det tredje är det rimligt att förvänta sig att djurrättstänkandet i sig kommer ha en förstärkande effekt på abortmotståndet. Detta är förvisso en empirisk spekulation som kan visa sig vara felaktig, men den bygger på ett rimligt teoretiskt resonemang menar vi. Vår tankegång baseras på följande generella antagande: om innehållet i skälen till slutsats A är mer relevant i förhållande till skälen för slutsats B jämfört med slutsats C, så kommer ett accepterande av slutsats A att främja accepterandet av slutsats B jämfört med slutsats C – alla andra förhållanden lika. Resonemanget

kan förefalla abstrakt, men det kanske blir tydligare om vi applicerar det på vår diskussion, där slutsats A representerar uppfattningen att djurens rättigheter bör stärkas, slutsats B att begränsningar av abort bör införas och slutsats C att kvinnan har rätt till abort. Vi menar alltså att relevansen mellan skälen för stärkta rättigheter för djur och skälen för att begränsa abort förefaller vara starkare än relevansen mellan skälen för att stärka djurens rättigheter och skälen för aborträtten. Som vi har konstaterat tidigare är ju ett vanligt försvar av djurs rättigheter att åberopa det förhållandet att djur åsamkas lidande i form av till exempel smärta när de dödas. Ett sådant skäl förefaller mer relevant att åberopa som försvar för begränsningar av aborträtten – än som ett försvar för aborträtten. Aborträtten försvaras ju av andra värden än undvikandet av lidande i form av smärta; snarare handlar aborträtten om att försvara människors autonomi genom att skydda kvinnors reproduktiva frihet. Utifrån detta resonemang skulle djurrättstänkandet i sig snarare förstärka än försvaga abortmotståndet.

En kluven abortopinion?

Den andra invändningen mot den odramatiska bild av svensk abortopinion SOM-undersökningen 2014 tycks ge handlar om i vilken utsträckning resultaten verkligen är så entydiga som siffrorna ger sken av. Tidigare forskning visar att det sätt på vilket frågor formuleras har stor betydelse för de svar man får (Presser et al., 2004). Språk är makt, och ”som man frågar får man svar”. Frågan som vi ställer oss är därför om samma entydiga opinionsmönster mot förslag om att begränsa rätten till abort skulle upprepas om vi förändrar formuleringen av frågan. Och ett naturligt sätt att pröva detta vore att undersöka hur respondenterna ställer sig till begränsningar av aborträtten om dessa begränsningar *specificeras*. Vi vill med andra ord undersöka hur respondenterna ställer sig till konkreta exempel på begränsningar av aborträtten. Respondenterna tvingas därmed till andra tankebanor än de som följs när de svarar på frågan om begränsningar av aborträtten utan specifikation. Med en sådan förändring skulle frågan alltjämt substantiellt handla om opinionen till begränsningar av abort – vilket naturligtvis är en nödvändighet om vi ska pröva hur entydig opinionen är – samtidigt som vi genom att specificera begränsningarna av aborträtten aktualiserar aspekter som inte nödvändigtvis aktualiseras av den mer generellt hållna frågan.²

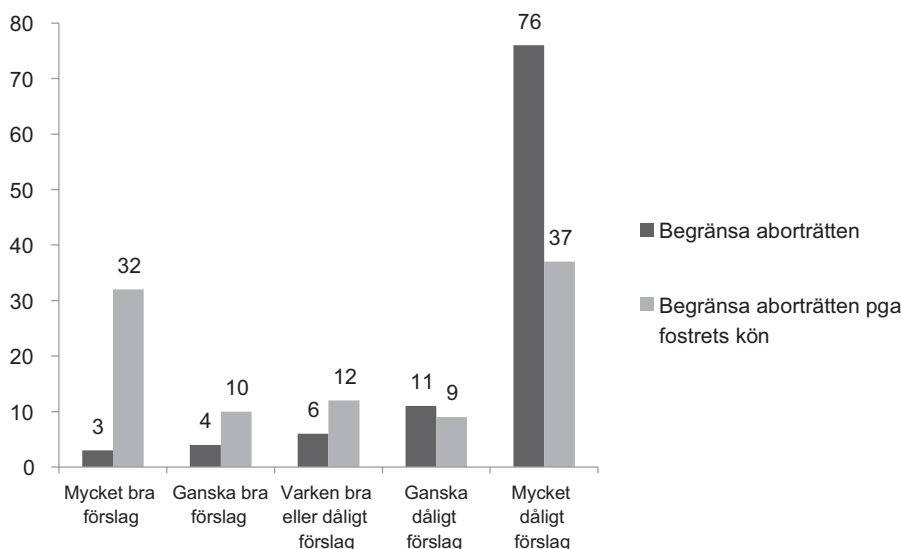
För att undersöka om det entydiga opinionsmönstret kvarstår när formuleringen av frågorna varierar har vi genomfört ett metodexperiment där syftet har varit att testa om denna generellt negativa hållning till begränsningar av aborträtten också gäller när respondenterna tillfrågas om hur de ser på *specifika begränsningar* av aborträtten. För att genomföra detta experiment har vi inte kunnat använda oss av de respondenter som ingick i SOM-undersökningarna, utan vi har istället använt oss av den så kallade medborgarpanelen som organiseras av LORe vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution.³

Den fråga vi ville besvara med detta metodexperiment är alltså om det är så att alla de som inte tycker att man ska begränsa rätten till fri abort också håller fast vid denna hållning om de får förslag om *specifika begränsningar*. Det förslag på specifik begränsning som vi valde att undersöka respondenternas hållning till, var en begränsning av rätten att fritt välja att göra abort på grund av fostrets kön. En grupp i medborgarpanelen fick ta ställning till det generella förslaget om att begränsa rätten att fritt göra abort, medan en annan grupp fick ta ställning till förslaget att begränsa rätten att fritt välja att göra abort *på grund av fostrets kön*. Om det skulle vara så att den starka opinionen mot begränsningar av rätten att fritt välja att göra abort inte motsvaras av en lika stark opinion mot begränsningar av rätten att fritt välja att göra abort på grund av kön, indikerar det, menar vi, att abortopinionen är mer ambivalent än vad SOM-undersökningen ger vid handen.

Resultatet av vårt experiment ger tydligt stöd för vår tankegång att abortopinionen är mer kluven än vad svaren på den generellt hållna frågan om att begränsa aborträtten indikerar. För medan stödet för begränsningar av rätten att fritt göra abort var ännu mindre än vad stödet var i SOM-undersökningen, drygt 6 procent, är stödet för begränsningar av rätten att fritt göra abort på grund av fostrets kön mycket starkare, drygt 40 procent. I figur 3 redovisas resultaten av vårt experiment i procent. För att kontrollera att skillnaderna mellan de två experimentgrupperna är statistiskt säkra genomfördes ett så kallat t-test, där skillnader i gruppernas medelvärden på abortfrågan jämfördes och testades statistiskt. T-testet fastställde att skillnaderna mellan experimentgrupperna är signifikanta och alltså inte beroende av slumpen, $t(1, 2159) = 24.33$, $p = 0.000$.

Det är viktigt att tolka resultaten med stort mått av försiktighet. Vi är medvetna om att den form av aborter som vi har valt – aborter på grund av kön – kanske är den mest kontroversiella typen av aborter i vårt land överhuvudtaget. Dels för att skälet för abort – fostrets kön – säkerligen av många inte uppfattas som tillräckligt allvarligt för att motivera en abort. Dels för att denna typ av aborter främst förknippas med aborter av flickfoster, vilket gör att också personer som ser jämställdhet mellan kvinnor och män som ett viktigt värde, och som också ofta är starka anhängare till fri abort, kanske känner ambivalens. Sätillvida medger vi gärna att vi har valt den form av abort som man på förhand skulle kunna misstänka är minst populär att försvara, och att vi därmed har maximerat möjligheterna att få stöd för en begränsning bland opinionen. Likväl skulle en begränsning av möjligheterna att fritt göra abort på grund av kön faktiskt vara en begränsning av rätten att göra abort. Och det är just det som respondenterna i såväl medborgarpanelen som SOM-undersökningen, har motsatt sig när de svarat på den generella frågan om att begränsa rätten till fri abort. Detta till synes motsägelsefulla resultat aktualiserar frågan om huruvida motståndet mot begränsningar av aborträtten verkligen är så entydigt som svaren på den generella fråga som ställts i SOM-undersökningen – och andra survey-undersökningar – ger vid handen.

Figur 3 Skillnader i inställning till förslaget att begränsa rätten att fritt välja att göra abort, när frågan ställts utan tillägg respektive när den ställts med tillägget "på grund av fostrets kön" (procent)

Kommentar: Frågan om att begränsa rätten att göra abort kom i två varianter. Mörkgrå staplar visar resultaten för de respondenter som fått frågeformuleringen: *Vad tycker du om förslaget att begränsa rätten att fritt välja att göra abort* (n=1 079). Ljusgrå staplar visar resultaten för respondenter som fått samma frågeformulering fast med tillägget "... på grund av fostrets kön" i slutet (n=1 082).

Källa: Martinsson, J., Andreasson, M., Markstedt, E., Riedel, K., Samanni, M., 2014, *Technical Report Citizen Panel 13 – 2014*, Gothenburg: University of Gothenburg, LORE.

Abortopinionen i nytt perspektiv

I såväl tidigare undersökningar som i den föreliggande 2014 års nationella undersökning, anger en stor majoritet att de inte tycker att det är ett bra förslag att begränsa rätten till fri abort. Men en närmare granskning ger vid handen att lugnet kanske är bedrägligt av två orsaker. Dels har vi identifierat en i Sverige hittills okänd källa till abortkritik – djurrättstänkandet – som är helt oberoende av de faktorer som traditionellt anses påverka opinionen i abortkritisk riktning, här framförallt religion. Dels har vi kunnat visa i experiment att man inte är entydig i sitt motstånd mot att begränsa aborträtten – i alla fall har vi kunnat visa att detta har varit fallet om man blir tillfrågad om att begränsa rätten att göra abort på grund av fostrets kön. Lugnet över den svenska abortopinionen kanske därför är bedrägligt.

Noter

- ¹ Vi vill här betona att vi inte hävdar att man som djurrättsanhängare också per definition måste vara abortmotståndare för att vara konsekvent. Tvärtom är det rimligt att dra slutsatsen att man på ett konsekvent sätt kan försvara både djurrätt och fri abort, vilket indikeras av att det finns framstående filosofer som försvarar båda dessa positioner (se t ex Singer 2011). Vi försvarar istället den mer modesta hållningen att vissa sätt att försvara djurs rättigheter på skulle, åtminstone principiellt, kunna ha betydelse för en del individers inställning till abort. Och det är denna föreställning om att de skäl som anförs för djurens rättigheter också har betydelse för inställningen till fostrets rättigheter som aktualiserar den kognitiva dissonans som vi menar skulle kunna leda till att djurrättsanhängare blir mer positiva till begränsningar av den fria rätten till abort än resten av befolkningen.
- ² I länder där man mer noggrant undersöker inställningen till abort brukar man dessutom fråga om inställningen till specifika begränsningar av möjligheterna att göra abort, vilket också talar för att det skulle vara intressant att undersöka även i Sverige (Best 2005)
- ³ Det är viktigt att notera att respondenterna i medborgarpanelen inte har rekryterats på så sätt att de kan sägas vara representativa för den svenska befolkningen, utan de har själva ställt sig till förfogande för olika undersökningar. Vi bör därför inte dra några slutsatser om opinionen i Sverige på basis av denna undersökning, utan det intressanta är snarare att jämföra resultaten mellan olika randomiserade grupper av medborgarpanelens respondenter.

Referenser

- Abbate, C. E. (2014). Adventures in Moral Consistency: How to Develop an Abortion Ethic through an Animal Rights Framework. *Ethical Theory and Moral Practice*, 1-20.
- Best, S. J., & Radcliff, B. (Eds.). (2005). *Polling America: A-O* (Vol. 1). Greenwood Publishing Group.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Forsberg, M., & Hedberg, P. (2011). *Väljarnas sakfrågeåsikter 1956-2010*. SOM-institutet.
- Herzog, H. A., Dinoff, B., & Page, J. R. (1997). Animal rights talk: Moral debate over the internet. *Qualitative Sociology*, 20(3), 399-418.
- Jerolmack, C. (2003). Tracing the profile of animal rights supporters: A preliminary investigation. *Society & Animals*, 11(3), 245-263.
- Mill J.S. (1991) *Om friheten*. Stockholm: Natur och kultur.
- Petty, R. E., Wegener, D. T., & Fabrigar, L. R. (1997). Attitudes and attitude change. *Annual review of psychology*, 48(1), 609-647.

- Petty, R. E., & Brinol, P. (2010). Attitude change. *Advanced social psychology: The state of the science*, 217-259
- Presser, S., Rothgeb, J. M., Couper, M. P., Lessler, J. T., Martin, E., Martin, J., & Singer, E. (Eds.). (2004). *Methods for testing and evaluating survey questionnaires*. New York: Wiley.
- Singer, P. (2011). *Practical ethics*. Cambridge: Cambridge university press.

APPENDIX

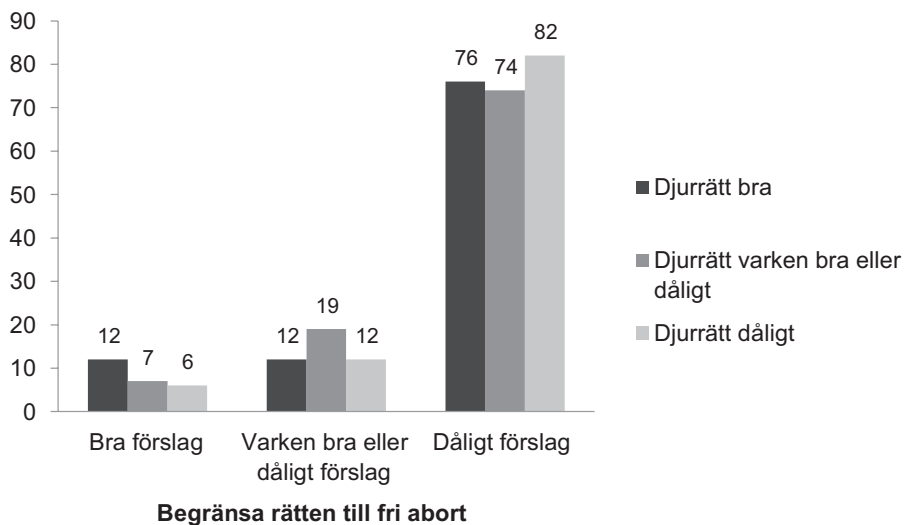
Tabell 3 Svenska folkets inställning till förslaget att stärka djurens rättigheter, 2014. Fördelat på vänster-höger placering, kyrkobesökande, utbildning och ålder (procent)

	Bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Dåligt förslag	Summa procent	Antal svarande	Differens bra, dålig
Samtliga	63	29	8	100	1 564	+55
<i>Vänster-höger</i>						
Vänster	67	28	5	100	546	+62
Varken V el. H	68	27	5	100	406	+63
Höger	55	32	13	100	576	+42
<i>Besöker religiösa möten / gudstjänst</i>						
Aldrig	67	27	6	100	1 079	+61
Sällan	56	33	11	100	372	+45
Ofta	49	36	15	100	75	+34
<i>Utbildning</i>						
Låg	72	22	6	100	266	+66
Medellåg	63	30	7	100	464	+56
Medelhög	62	28	10	100	348	+52
Hög	58	32	10	100	467	+48
<i>Ålder</i>						
16-29	73	21	6	100	222	+67
30-49	61	30	9	100	444	+52
50-64	59	32	9	100	416	+50
65-85	63	29	8	100	482	+55

Kommentarer: För formulering av frågan om djurens rätt, se kommentarer till tabell 2. Kategorin "Bra förslag" innefattar svarsalternativen "mycket bra förslag" och "ganska bra förslag", kategorin "Dåligt förslag" innefattar svarsalternativen "ganska dåligt förslag" och "mycket dåligt förslag".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2014.

Figur 4 Svenska folkets inställning till förslaget att begränsa rätten till fri abort, fördelat på personer som är för respektive emot förslaget att stärka djurens rätt, 2014 (procent)

Kommentar: För formulering av abortfrågan, se kommentarer till figur 1. Kategorin "Bra förslag" innefattar svarsalternativen "mycket bra förslag" och "ganska bra förslag", kategorin "Dåligt förslag" innefattar svarsalternativen "ganska dåligt förslag" och "mycket dåligt förslag". För formulering av frågan om djurens rätt, se kommentarer till tabell 2. Antal svarande: 1 498.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2014.